

kenység, hit a szó hatalmában, szónoki eszménykép választása, lelkesedni tudás.

Egy kérdés foglalkoztatja a modern homiletikát: szabad-e az evangélium hirdetése közben a lelkész személyiségének előtérbe lépnie? Szabad — felelik a legtöbben, de egy feltétellel: ha a lelkész valóban személyiség.

Hogyan készüljön a lelkész az evangélium hirdetésére? — kérdezzük még egyszer, s feleljünk az elmondottak alapján így: Készüljön a lelkész következetesen, szakszerűen, lelkiismeretesen, folyamatosan, céltudatosan és módszeresen. Ha így készül, beszédei nyomán templomából Béthel lesz, a Jákobokból Izraelek és a tanítványokból apostolok lesznek. Hallgatói a való időt az örökkévalóságban fogják szemlélni. Szemükben több lesz a fény, szívükben nagyobb a szeretet.

MIKÓ IMRE

KOVÁCS JÁNOS AMERIKAI UTAZÁSA

Az Amerikai Unitárius Társulat 1825-ben történt megalakulásának százötven éves évfordulója, amiről odaát ünnepélyes keretek között emlékeztek meg, nálunk is időszerűvé tette az erdélyi és amerikai unitáriusok közti kapcsolatok történetének felújítását.

Ismeretes, hogy Bölöni Farkas Sándor volt az első, aki Bostonban, az unitáriusok Debrecenében — ahogy Balázs Ferenc írta — 1831 őszén látogatást tett. Ugyanakkor a cambridge-i Harvard kollégiumot is meglátogatta, s erről *Utazás Észak Amerikában* című, azóta hat kiadást elért könyvében számolt be (Kolozsvár, 1834, 122—125. l.). A kapcsolatokat később inkább az amerikai unitáriusok ápolták, s ötven évnek kellett eltelnie, amíg Egyházi Képviselő Tanácsunk Kovács János tanárt hivatalos megbízatással az Egyesült Államokba küldte. Kovács tanár fél évet töltött az amerikai unitáriusok körében, s ha utazásának nem is volt idehaza olyan visszhangja, mint a Bölöni Farkas Sándorénak, mégis ő volt az első, aki a két egyház között intézményes, máig is tartó kapcsolatot létesített.

Kovács János életéről jelent meg néhány tanulmány, arcképe az Egyházi Képviselő Tanács üléstermében most is látható. Mégsem felesleges mai szemmel visszatekinteni különös pályafutására, bokros érdemeire annak, akit kortársai annak idején egyszerűen „Mister”-nek neveztek. Sokáig ő volt az angol nyelv és az angolszász kultúra ismerője Kolozsváron: a főgimnáziumban, a teológián és az egyetemen.

1846. augusztus 8-án született Fiátfalván, középiskolai tanulmányait a székelykeresztúri gimnáziumban és a kolozsvári unitárius kollégiumban végezte. Tizenhárom éves korától kezdve már maga tartotta el saját magát, s még el sem végezte a középiskolát, amikor már jól megtanult angolul. Érettségi után teológusnak iratkozott be, s a főhatóság 1870. január 30-án a londoni ösztöndíjra jelölte ki. Előbb fél

évet töltött a zürichi egyetemen, ahol teológiai tanulmányok mellett nyelvészeti és történelmi előadásokat is hallgatott. Aztán a Manchester New-College hallgatója lett, s 1871 nyarán Anglia, Skócia és Írország nagyobb részét is beutazta. Az 1872. évi zsinat választotta meg őt rendes tanárnak a kolozsvári kollégiumba, ahol történelmet és angol nyelvet adott elő. A kolozsvári egyetem létesítése után, 1873-ban az angol nyelv és irodalom magántanítója is lett a tudományegyetemen. 1876. november 9-én megalakította Kolozsvárt az Angol társalgó kört, s élete végéig viselte annak elnöki tisztségét. 1877-től 1891-ig az unitárius kollégiumnak igazgatója is volt, 1878-tól a Keresztény Magvető társzerkesztője.

Ilyen képességekkel Kovács János kiválóan alkalmasnak bizonyult arra, hogy az Angliában és Amerikában élő unitáriusokkal is kapcsolatot teremtsen. 1881-ben kapta első megbízatását az Egyházi Képviselő Tanácstól, hogy egyházát Londonban, a Brit és Külföldi Unitárius Társulat közgyűlésén képviselje. Felső-Olaszországon át utazott Londonba, s itt felkereste Braccifortit, az unitáriusok szabadelvű harcosát, valamint Turinban Kossuth Lajost, aki később hosszú levélben fejtette ki neki felfogását az unitáriusokról. Ennek a levélnek a másolata is Képviselő Tanácsunk üléstermében van kifüggesztve. Angliai látogatása olyan eredményes volt, hogy az angol unitáriusok megújították a Manchester New-College-ban tanulmányaikat folytató erdélyi unitárius teológusok számára az ösztöndíjat.

Még fontosabb volt második küldetése az Amerikai Unitárius Társulat 1882-ben Saratogában tartott konferenciájára. Az Egyesült Államokban 32 000 forintot gyűjtött, s ebből két tanszéket szerveztek a kolozsvári unitárius kollégiumban Richmond Anna jótékony hölgy és Channing Ellery Vilmos teológus tiszteletére. Körutazása során harmincnégy unitárius templomban prédikált, és rengeteg személyi kapcsolatot teremtett amerikai unitáriusokkal, aminek az eredményei még századunkban is mutatkoztak. Az Egyházi Képviselő Tanácsnak betervezett jelentése annyi fontos adatot és értesülést tartalmaz, hogy szükségesnek tartjuk az alábbiakban, az évfordulóra is tekintettel, legalább fontosabb részeit közölni.

Amerikából 1883 tavaszán visszatérve tovább folytatta tanári működését, bár az ugyanabban az évben megjelent középiskolai törvény a tanárképzés addigi módjait új alapokra helyezte. Emellett széles körű társadalmi és irodalmi munkásságot is fejtett ki. Nemcsak értelmiségi körökben szerepelt, hanem az Iparos Egyletnek is állandó előadója volt. Demokratikus szellemben beszélt Cromwellről, a francia forradalomról, Dózsa Györgyről, az erdélyi fejedelmi korról. 1900-ban ő kalauzolta Kolozsvárt Walter Crane-t, a világhírű angol grafikusot, aki fogadtatását a város kapujában egy Kovács Jánosnak dedikált rajzán is megörökítette. Irodalmi munkásságából kiemelkedik apósának, Kriza Jánosnak a költeményeit tartalmazó, 1894-ben megjelent kötet, amelyet a Kisfaludy Társaság megbízásából ő gyűjtött össze és gondozott. Kovács János 1905-ben halt meg.

Gál Kelemen így jellemzi tanártársát és elődjét az igazgatói székben: „Diákjainak sokat zsörtölődő, de jóakarató, segítő, támogató atyai barátja volt. A szegény székely fiúk megélhetési módjait és forrásait magántanításért kosztot, fizetést adó városi szülők fel-

keresésével és megnyerésével biztosította. [...] Lelkesedéssel magyarázta a történelem eseményeit. Nagy öröme volt, ha valamelyik tanítványa az angolban szép eredményt ért el s egy-egy körünkbe vetődő angolt a maga nyelvén üdvözölt. Majdnem minden társadalmi mozgalomban részt vett. [...] Az ő korában nem volt még egy tanár, akít a városi közvélemény annyira ismert, nyilvántartott és becsült volna."

KOVÁCS JÁNOS

EGYEK VAGYUNK A HITBEN ÉS A SZERETETBEN

JELENTÉS AZ 1882. AUGUSZTUS 27-TŐL 1883.
MÁRCIUS 7-IG TARTÓ AMERIKAI ÚTJÁRÓL

Méltóságos és Főtisztelendő E.K. Tanács! Van szerencsém amerikai utazásomról s ottani működésemről hivatalos jelentésemet megtenni. Előre kijelentem, hogy kizáróan küldetésemre vonatkozó egyházi és vallásos színezetű dolgok elősorolására szorítkozom: mert különben nagyon hosszúra nyúlnék jelentésem. Ezúttal tehát egyszerűen és híven előadom, hogy: hol jártam, mit csináltam s minő anyagi és erkölcsi eredménye lett küldetésemnek. Szerzett tapasztalataimat időnként egyházi folyóiratunkban közzé fogom tenni. [...]

Augusztus 29-én reggel elindultam Bécsbe. Augusztus 30-án délben hagytam el Bécsset a Linz, Passau, Regensburg, Nürnberg, Köln, Lüttich, Genf, Ostende és Dover városokon át, sehol meg nem állva, 42 órai utazás után szept. 1-én reggel szerencsésen, de rendkívül kifáradva, megérkeztem Londonba. A kedves Hunter úrhoz szálltam. S aztán siettem az Unitárius Társulat titkári hivatalába, hol nagy örömmre megtudtam, hogy Liverpoolból nem szept. 2-án, hanem 6-án kell indulnom a hajóval. A gyors utazás annyira kimerített volt, hogy aligha folytathattam volna azonnal utamat. Chalmers barátomat előre fölkértem volt, hogy váltson jegyet számomra, ki aztán értesít egy levélben, melyet a titkári hivatalba küldött, hogy a jegyet megváltotta, azért a 60 frt. előleget letette, a hajó szept. 6-án indul s addig menjek hozzá Wakefieldbe pihenni.

A titkári hivatalban találkoztam Marshall Spears s Clayden szerkesztőkkel s jó ismerőseimmel. Az utóbbi 1880-ban mint az Angol Unitár. Társulat küldöttje jelen volt Saratogában a „Nemzeti Conferentián” — s így tőle sok értesülést nyertem.

Találkoztam továbbá a mi régi Dall barátunkkal, ki nagyon örvendett a képviseltetés eszméjének, s véletlenül éppen akkor jött oda Kidder Henrik is, az Amerikai Unitár. Társulat elnöke, ki örült, hogy már Londonban megismerkedhettünk, s felette sajnálta, hogy nem utazhatunk együtt, mivel ő 9-én volt indulandó.

Szeptember 2-án az amerikaiak által küldött útiköltséget átvéve s életemet a tengeri útra biztosítva, elindultam Wakefieldbe, mely mint-